

Nejat İRA *

Bilge Ece AYAN **

Ortaöğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Evaluation of Inclusive Practices in Secondary Schools

Özet

Çalışma hayatında özellikle son yıllarda üzerinde ağırlıklı olarak çalışılan konulardan biri, önce insan anlayışına dayalı olarak çalışanı işe almaktan çok elde tutmak ve mutlu etmektir. Bu konuya katkı sağlayan uygulamalardan biri, performans değerlendirmedir. Ancak, performans değerlendirme sonuçlarının gerçeği yansıtmayı yansıtmadığı noktasındaki tartışmalar bu sonuçların oluşumuna etki eden faktörleri ortaya çıkarmayı giderek daha zorunlu hale getirmektedir.

Bu noktada çalışmada, performans değerlendirme sonuçlarını etkileyen faktörlerden cinsiyet faktörü ele alınmaktadır. Değerlendirici ya da değerlendirilenin cinsiyetinin kadın ya da erkek olmasının performans sonuçları üzerindeki etkisini ortaya koyabilmek amacı ile araştırmanın hipotezi, "değerlendirici cinsiyeti ve değerlendirilen cinsiyeti, gerçekleştirilecek performans değerlendirmeleri üzerinde bir farklılık oluşturacaktır" şeklinde oluşturulmuştur. Hipotez üniversite öğrencilerden oluşan 331 kişilik bir örneklem ile sınanmıştır. Analizler sonucunda hipotez desteklediği için kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Performans Değerlendirme, Kadın, Erkek, Toplumsal Cinsiyet

JEL Kodu : M10, M12, M14

* Doc. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, nejat.ira@gmail.com

** MEB, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, b.eceayan@gmail.com

Giriş

Kaynaştırma uygulamaları eğitim sürecinde özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin gereksinimlerini karşılamada oldukça önemlidir. Kaynaştırma uygulamalarının tam ve sağlıklı olarak gerçekleşmesinde okul yöneticilerine birçok sorumluluk düşmektedir. Yöneticilerin kaynaştırmaya bakış açılarının ve bu konudaki yeterliliklerinin uygun düzeyde olması gerekmektedir.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Kaynaştırmanın Tanımı ve Önemi

Kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında diğer öğrencilerle birlikte eğitim aldıkları programa verilen isimdir. Kaynaştırmanın amacı, özel gereksinimli öğrencilerle genel eğitim sınıflarındaki öğrencilerin, eğitimsel ve sosyal olarak bütünleşmesini sağlamaktır. Kaynaştırma uygulaması, özel gereksinimli öğrenci eğitiminin tamamını veya bir kısmını diğer öğrencilerle birlikte normal okul programı dâhilinde sürdürürken, öğrenciye ve öğretmene destek sağlayan bir eğitim programı seçeneğidir (Feichtner and O'Brien, 1976: 5). Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi kaynaştırma uygulamaları tam ya da yarı zamanlı olarak uygulanabilir (Engin vd., 2014: 31-32).

Kaynaştırma, her bireyin eğitiminin ve eğitimiyle ilgili ihtiyaçlarının en az kısıtlayıcı ortamda yeterli bir şekilde sağlanması gerektiği görüşüne dayanmaktadır. Eğitimsel düzenlemede çocuğun olabildiğince normal bir şekilde başarılı olacağı ortam en az kısıtlayıcı ortamdır (McCarty, 2006; Engin vd., 2014: 31).

Kaynaştırma programı, eğitimcilerin öğrenme ve/veya uyum sorunları olan öğrencilere yardım edebilmeleri için alternatifler arar ve yaratır. Bu bağlamda öğrencilerin güçlü ve zayıf yönleri göz önünde bulundurularak tüm öğrencilerin birlikte eğitim alması hedeflenir. Bu programda, öğrencileri zihinsel engelli, öğrenme güçlüğü olan ya da üstün yetenekli gibi sıfatlarla etiketlemek yerine, öğrencilerin eğitimsel ihtiyaçlarına bakılır (Feichtner and O'Brien, 1976: 5; Bateman and Bateman, 2001; Diken & Batu, 2013).

Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı okullarda, tüm öğrenciler sosyal beceriler açısından önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Kaynaştırma sadece özel gereksinimli öğrenciler için değil, herkes açısından iki taraflı kazanç sağlayan bir süreçtir. Özel gereksinimli öğrenciler, diğer akranlarıyla normal ilişkiler kurarken, bu öğrencilerin doğru davranışları rol model olarak öğrenmeleri için uygun bir ortam oluşmaktadır (İra, 2015: 1). Özel gereksinimli öğrenciler yaşatlarından oluşan bir gruba ait olma hissini yaşarken; diğerleri de kendilerine göre farklı olan bireylerle birlikte yaşamayı, empati kurmayı, anlayışlı ve yararlı olmayı, özel gereksinimli öğrencilerin de toplumun bir parçası olduğunu ve bu topluma kendilerine has yeteneklerini katabileceklerini öğrenmektedirler (McCarty, 2006: 7).

Kaynaştırma uygulamaları tüm öğrencilerin özsaygı, özgüven, empati gibi duygularını geliştirmelerine ve çeşitli sosyal becerilerde daha başarılı olmalarını sağlamanın yanında; öğrencilerde akademik anlamda da pozitif yönde değişimler

yaratmaktadır. Örneğin kaynaştırmayla ilgili yapılan araştırmalardan birine göre (Edward Baker vd. 1994/1995), normal sınıflarda eğitim alan özel gereksinimli öğrencilerin akademik ve sosyal başarısının, ayrı sınıflarda eğitim alan özel gereksinimli öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Irmsher, 1995: 12). Bu doğrultuda düşündüğümüzde özel gereksinimli ve okul başarısızlığı riski bulunan öğrencilerin eğitimsel ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilmek için, kaynaştırma eğitimi programlarını sağlamaları açısından öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir (Van Reusen vd., 2000).

1.2. Kaynaştırma Uygulamasına Yönelik Öğretmen ve Okul Yöneticisi Tutumu

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi büyük oranda, eğitimcilerin kaynaştırmaya karşı olumlu bir tutum göstermesine bağlı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasını benimsemelerinde birden çok faktör rol oynamaktadır (Avramidis & Norwich, 2002)

Jamieson (1984) ve Van Reusen vd. (2000)'nin lise öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına olan tutumlarıyla ilgili yaptıkları araştırmaların sonuçlarına göre; özel gereksinimli öğrencilerle çalışma deneyimi olan veya kaynaştırmayla ilgili eğitim alan öğretmenlerin, diğer öğretmenlere oranla kaynaştırma uygulamalarına karşı daha olumlu tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Avramidis ve Norwich (2002: 132)'e ve Bilen (2007: 75-76)'nin yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre de öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının; mezun olunan bölüm, kaynaştırma eğitimi alıp almama ve rehberlik servisinden alınan destekten etkilenmektedir. Buna göre öğretmenlerden kaynaştırma eğitimi alanların eğitim almayanlara göre ve rehberlik servisinden yardım alanların almayanlara göre kaynaştırma uygulamalarına daha olumlu bir tutum geliştirdikleri görülmüştür.

Okul yöneticileriyle kaynaştırma hakkında yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında (Bain ve Dolbel, 1991; Villa, Thousand, Meyers ve Nevin, 1996) öğretmen ve okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimini destekledikleri ortaya çıkmıştır (Bilen, 2007: 29). Okul yöneticilerinin özel gereksinimli öğrencilere karşı olan tutum ve davranışları, bu öğrencilere sağlanan eğitim hizmetlerinin kalitesini ve okul personelinin bu öğrencilere karşı tutumlarını etkilemektedir (Jamieson, 1984: 219). Bu nedenle okul yönetiminin doğru tutumu, kaynaştırma uygulamalarının kalitesi ve özel gereksinimli öğrencilerin okul içindeki sosyal kabulü açısından önem arz etmektedir.

1.3. Okul Yöneticilerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Sorumlulukları

Kaynaştırma uygulamaları öncesinde yerine getirilmesi gereken koşullar sağlanmadığında, uygulamanın başarıya ulaşması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle kaynaştırma uygulaması içinde rol alan herkesin (okul yöneticisi, öğretmen, veli, öğrenci, okul personeli vb.) önceden bazı şartları sağlamaları büyük önem taşımaktadır (Jamieson, 1984; Diler, 1998; Bateman and Bateman, 2001; Causton-Theoharis et.al., 2010; Aykara, 2011; Diken & Batu, 2013). Bu şartların en önemlilerinden biri de okul yöneticilerinin, kaynaştırma hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmalarıdır (İra, 2015: 2). Avramidis ve Norwich'e göre eğitim yöneticilerinin yanı sıra devletin de kaynaştırma eğitimine olan desteği, eğitimin başarısı açısından önemlidir (2002).

Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için okul yöneticilerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim programının verimli bir şekilde uygulanması için okul yöneticilerinin her öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim programını takip etmesi ve özel gereksinimli öğrencilerle çalışacak personeli bu konuyla ilgili hazırlaması gerekmektedir (Conrad and Whitaker, 1997: 209). Okul yöneticilerinin diğer bir önemli görevi ise sınıfların ve okulun öğrencilerin kullanım kolaylığı açısından yeniden düzenlenmesidir (Bateman and Bateman, 2001).

Kaynaştırma uygulamalarında okul müdürlerinin birçok sorumluluğu vardır. Fakat bazı okul müdürleri yapılacak olan kaynaştırma uygulamasıyla ilgili öğretmenleri önceden bilgilendirme, öğretmenlere uygulamanın gerekçesini belirtme ya da öğretmenin kaynaştırma uygulamasına hazır olması için gerekli alt yapıyı sağlamaksızın; kaynaştırma uygulamasının tüm sorumluluğunun öğretmenler üzerinde olduğunu düşünmektedirler. Yaygın bir görüşe göre de, özel gereksinimli öğrencilerin sorumluluğunun özel eğitim öğretmenlerine ait olduğuna inanılmaktadır. Ancak bu sorumluluk aynı zamanda başta okul yönetimi ve öğretmenler olmak üzere tüm okul personeline ve aileye aittir (Bateman and Bateman, 2001).

Okul yöneticileri kaynaştırma hakkında öğretmenleri tam anlamıyla desteklemelilerdir. Ayrıca sınıflardaki özel gereksinimli öğrenci sayısının uygun olmasına dikkat edilmelidir. Okul yönetimi özel gereksinimli öğrenci hakkında ya da okul personeli hakkında sorun yaşandığında özel toplantılar yoluyla bu sorunları gidermelidir (Bateman and Bateman, 2001).

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın amacı, modeli, evren ve örnekleme, verileri, verilerin toplanması ve analizi, istatistiksel işlemleri açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ortaöğretimdeki okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesini sağlamaktır.

- 1- Ortaöğretim okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bilgi düzeylerini belirlemek
- 2- Ortaöğretim okul yöneticilerinin kaynaştırma uygulamaları hakkında öğretmen ve öğrencileri bilgilendirme düzeylerini saptamak
- 3- Ortaöğretim okul yöneticilerinin okullarındaki kaynaştırma eğitimini ne kadar desteklediğini belirlemek
- 4- Ortaöğretim okul yöneticilerinin okullarındaki kaynaştırma uygulamaları için uygun ortam sağlama açısından yeterliklerini saptamak

2.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile yoluyla elde edilen nicel verilerin istatistiksel çözümlenmeleri üzerinden genellemelere ulaşılmaya çalışılan tarama düzenlemeleridir (Karasar,2010).

2.3. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Kocaeli ili İzmit ilçesindeki 30 ortaöğretim kurumunun okul yöneticileri; örneklemini ise aynı evrenden rastgele seçilen 12 ortaöğretim okulunun 34 yöneticisi oluşturmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre ankete katılan okul yöneticilerinin %76.5'i erkek, %23.5'i kadındır. Okul yöneticilerinin eğitim durumlarına bakıldığında %2.9'u ön lisans, %79.4'ü lisans ve %17.6'sı yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Okul yöneticileri mesleki kıdemleri açısından; 6-10 yıl arası %8.8, 11-15 yıl arası %23.5, 16-20 yıl arası %20.6, 21-25 arası %11.8, 26 yıl ve üzeri ise %35,3 olarak sıralanmaktadır.

2.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada Varol (2010) tarafından geliştirilen "Ortaöğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi" anket formu kullanılmıştır.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan "Ortaöğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi" anketi araştırmacı tarafından ortaöğretim okullarına dağıtılmış, gönüllü olan okul yöneticileri tarafından doldurulan anket formları daha sonra toplanmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Verilerin frekans ve yüzdelerinin istatistikî hesapları yapılırken SPSS 17 programından yararlanılmıştır.

2.7. Bulgular ve Yorumlar

Araştırma dâhilindeki okullardaki kaynaştırma eğitimi verilen sınıfların sayısı; 9. sınıflarda 30, 10. sınıflarda 30, 11. sınıflarda 27 ve 12. sınıflarda 21 sınıf olarak görülmektedir.

Tablo 1: Okul Yöneticilerinin Kaynaştırma Hakkındaki Düşünceleri

	N ve %	Evet	Hayır	Kısmen	Toplam
1. Okul yöneticilerinin kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara dağılımı hususunda "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği"nin ilgili maddesi hakkında bilgi sahibi olma durumu		22 64.7	4 11.8	8 23.5	34 100
2. Kaynaştırma yapılan sınıflarda 2'den fazla kaynaştırma öğrencisi olması		14 41.2	13 38.2	7 20.6	34 100
3. Okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimiyle ilgili eğitim alıp almaması		9 26.5	23 67.6	2 5.9	34 100
4. Okuldaki öğrencilerin kaynaştırma hakkında bilgilendirilmesi		13 38.2	3 8.8	18 52.9	34 100
5. Kaynaştırma eğitimine yönelik destek alma durumu		11 32.4	14 41.2	9 26.5	34 100
6. Okulda özel eğitim öğretmenin varlığı		8 23.5	26 76.5	0	34 100
7. Özel eğitim öğretmenin, kaynaştırma eğitimine gerekli desteği sağlaması		5 62.5	0	3 37.5	8 100
8. Okulda rehberlik servisinin varlığı		34 100	0	0	34 100
9. Rehberlik servisinin kaynaştırma eğitimine gerekli desteği sağlaması		23 67.6	0	11 32.4	34 100
10. Okulun kaynaştırma öğrencilerine, engeline uygun		13	7	14	34

eğitim verme durumu		38.2	20.6	41.2	100
11. Okuldaki kaynaştırma öğrencileri için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanması		31	0	3	34
		91.2		8.8	100
12. Kaynaştırma öğrencilerinin aileleriyle işbirliği		25	0	9	34
		73.5		26.5	100
13. Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin ve diğer personelin kaynaştırma eğitimine yeterli desteği		10	4	20	34
		29.4	11.8	58.8	100
14. Okulun kaynaştırma eğitimine yönelik yeterli eğitim materyalleri		6	14	14	34
		17.6	41.2	41.2	100
15. Okul yönetiminin kaynaştırma öğrencileriyle sorun yaşamaması		4	17	13	34
		11.8	50.0	38.2	100
16. Kurum olarak öğrenciye yönelik kaynaştırma eğitimi uygulamasını yeterli bulma		4	20	10	34
		11.8	58.8	29.4	100

Tablo 2: Okul Yöneticilerinin Kaynaştırma Hakkındaki Düşünceleri-2

		N	%
17. Kaynaştırma öğrencilerinin engellerine göre sınıflandırılması	<i>Görme yetersizliği</i>	9	9.7
	<i>İşitme yetersizliği</i>	8	8.6
	<i>Ortopedik yetersizlik</i>	8	8.6
	<i>Dil ve konuşma güçlüğü</i>	7	7.6
	<i>Öğrenme güçlüğü ve zihinsel yetersizlik</i>		
	<i>Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu</i>	29	31.5
	<i>Otizm</i>		

	<i>Serebral palsi</i>	25	27.1
	<i>Diğerleri: (Üstün yetenekli birey)</i>	5	5.4
	<i>Toplam</i>	0	0
		1	1.08
		92	100
18. Okul yöneticilerinin aldıkları kaynaştırma eğitimine göre sınıflandırılması	Lisansımı özel eğitim alanında tamamladım.	2	12.5
	Lisans eğitimi sırasında özel eğitimle ilgili ders/ler aldım.	3	18.75
	Lisansüstü eğitim sırasında özel eğitimle ilgili ders/ler aldım.	2	23.5
	MEB'in hizmet içi eğitim programına katıldım.	6	37.5
	Diğer	3	18.7
	Toplam	16	100
19. Öğretim yılına başlarken kaynaştırma eğitimi için yapılan hazırlıklar	Velilerle tanışma ve öğrenci hakkında bilgi alma	20	19.8
	Rehberlik Araştırma Merkezinden bilgi alma	16	15.84
	Okulda fiziksel düzenlemeler yapma	10	9.9
	Okulda kaynaştırma eğitimi yapılan sınıf öğretmenlerinin zümre işbirliğini izleme	24	23.76
	Ders yılı başında okulun öğrencilerine açıklama yapma	9	8.91
	Velilere kaynaştırma eğitimiyle ilgili açıklama yapma		
	Diğer		
Toplam			

		21	20.79
		1	0.99
		101	100
20. Öğrencileri kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendiren kişiler	Sınıf öğretmeni	21	37.5
	Rehber öğretmen	5	8.92
	Özel eğitim uzmanı/öğretmeni	30	53.57
	Toplam	56	100
21. Kaynaştırma eğitimine yönelik destek/yardımanın alındığı kişiler/kuruluşlar	Rehberlik Araştırma Merkezi	17	44.73
	Kaynaştırma öğrencilerinin aileleri	12	31.57
	Diğer öğrencilerin aileleri	2	5.26
	Dernekler, vakıflar vb.	3	7.89
	Diğer	4	10.52
	Toplam	38	100
22. Yardım alınan alan	Ek personel sağlanması	8	25
	Eğitim materyallerinin alınması	9	28.12
	Maddi destek	8	25
	Diğer	7	21.87
	Toplam	32	100
23. Kaynaştırma öğrencilerine destek eğitimi verilen yer	<i>Kaynak oda/destek eğitim odasında</i>	12	30.76
	<i>Sınıf içi yardım (özel eğitim öğretmeni vb. tarafından)</i>	11	28.20
	<i>Rehberlik Araştırma Merkezi</i>	13	33.33
	<i>Diğer</i>	3	7.69
	<i>Toplam</i>	39	100

24. Okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin sorumlulukları yerine getirmeleri	Sık denetim yapma	7	8.64
	Öğretim materyalleri temin etme	18	22.22
	Öğrencinin okula gelmesini teşvik etme		
	Ödev hazırlama çalışmalarına etkinlik sağlama	18	22.22
	Öğrencilerin boş zamanlarına etkinlik sağlama	14	17.28
	Diğer		
	Toplam	21	25.92
		3	3.7
		81	100
25. Öğrenci aileleriyle yapılan işbirliği	Anne ve babaları bilgilendiriyorum.	28	31.81
	Anne ve babalar ile düzenli görüşme ortamını sağlıyorum.	22	25
	Öğrencilerin gösterdiği gelişimin ailelerle paylaşımını sağlıyorum.		
	Aileleri evde yapabilecekleri etkinliklerle/yardımla ilgili bilgilendiriyorum.	18	20.45
	Diğer	18	20.45
	Toplam	2	2.27
		88	100
26. Öğrenci aileleriyle işbirliği yapamama nedenleri	Zamanın olmaması	3	8.57
	Ailelerin zamanının olmaması	14	40
	Ailelerin isteksiz olması	16	45.71
	Diğer	2	5.71
	Toplam	35	100

Araştırmanın sonuçlarına göre, kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara dağılımı hususundaki “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin ilgili maddesi hakkında okul yöneticilerinin %64.7’si bilgi sahibidir; %11.8’i bilgi sahibi değildir ve %23.5’i kısmen bilgi sahibidir. Buna ek olarak araştırma kapsamındaki okullardaki kaynaştırma eğitimi yapılan sınıfların %41.2’sinde 2’den fazla kaynaştırma öğrencisi olduğu belirtilmiştir.

Okul yöneticilerinin %26.5’i kaynaştırmayla ilgili eğitim aldıklarını, %67.6’sı eğitim almadıklarını ve %5.9’u kısmen eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç ışığında okul yöneticilerinin yarısından çoğunun kaynaştırma ile ilgili eğitim almadığı görülmektedir.

Başka bir sonuca göre okul yöneticilerinin %38.2’si, öğrencilerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirildiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmanın diğer bir sonucu; okul yöneticilerinin % 32.4’ünün kaynaştırma eğitimine yönelik destek/yardım aldıklarını, %41.2’sinin destek/yardım almadıklarını ve %26.5’inin kısmen destek/yardım aldıklarını ortaya koymaktadır. Buradan okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitimi açısından yeterince destek alamadıkları çıkarılabilir.

Araştırma kapsamındaki okulların sadece %23.5’inin özel eğitim öğretmeni olduğu, geri kalan %76.5’inin özel eğitim öğretmeninin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak, özel eğitim öğretmeni olan okulların, yalnızca %14.7’sinin özel eğitim öğretmeninden yeterli desteği alabildiği görülmektedir. Bu iki sonuç ele alındığında okullardaki kaynaştırma eğitimi açısından, özel eğitim öğretmenlerinin yeterince desteğinin sağlanamadığı söylenebilir.

Okulların tamamında rehberlik servisinin olduğu ve okulların %67.6’sının rehberlik servislerinin kaynaştırma eğitimine gerekli desteği sağladığı görülmektedir.

Okul yöneticilerinin sadece %38.2’si okullarında kaynaştırma öğrencilerinin engellerine uygun eğitim desteği verildiğini belirtmişlerdir. Bu sonuçtan, kaynaştırma öğrencilerinin engellerine yönelik yeterli desteği alamadıkları çıkarılabilir.

Kaynaştırma öğrencileri için bireyselleştirilmiş eğitim programı okulların %91.2’sinde uygulanırken, %8.8’inde kısmen uygulanmaktadır.

Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %73.5’i kaynaştırma öğrencilerinin aileleriyle işbirliği yaptıklarını, %26.5’i ise kısmen işbirliği yaptıklarını belirtmişlerdir.

Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenleri ve diğer personelin yalnızca %29’u kaynaştırma eğitimine yeterli destek sağlarken, %11.8’i destek sağlamamakta ve %58.8’i de kısmen destek sağlamaktadır.

Kaynaştırma eğitimine yönelik eğitim materyallerinin yalnızca %17.6’sı yeterliyken, %41.2’si yetersiz olarak kabul edilmektedir. Geri kalan %41.2’si de kısmen yeterli olarak ifade edilmiştir. Bu sonuca göre, liselerin kaynaştırma eğitimine yönelik materyal konusunda yeterli donanıma sahip olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın sonucuna göre; okul yönetiminin %11.8'inin kaynaştırma öğrencileriyle sorun yaşadıkları, %50'sinin sorun yaşamadıkları, %38.2'sinin ise kısmen sorun yaşadıkları görülmektedir.

Okul yöneticilerinin sadece %11.8'i kurum olarak öğrenciye yönelik kaynaştırma eğitimi uygulamasını yeterli bulmaktadırlar. %58.8'i yeterli bulmamakta ve %29.4'ü kısmen yeterli bulmaktadır. Bu sonuçtan, okul yöneticilerinin de kurum olarak kaynaştırma eğitimi uygulamasının yeterli olmadığını farkında olduklarına varabiliriz.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde bu araştırmanın sonuçlarının tartışması ve çıkan sonuçların ışığında çeşitli öneriler yer almaktadır.

Chiner and Cardona (2013: 534) tarafından yapılan Bir araştırmanın sonucuna göre öğretmenlerin kaynaştırma hakkındaki düşünceleri, tutumları; öğretmenlerin öğretme becerileri ile zaman ve maddi kaynaklardan etkilenmemektedir. Ancak öğretmenlerin kaynaştırma hakkındaki görüşleri, kişisel destek alıp almamaları açısından büyük oranda birbirlerinden farklılık göstermektedir. Benzer bir araştırmanın sonuca göre de cinsiyet, yaş ya da sadece öğretmenlik tecrübesi gibi değişkenlerin, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına karşı olan tutumlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür (Jamieson, 1984: 227). Bu araştırmaların sonucu göz önünde bulundurulduğunda; öğretmenlerin kaynaştırma hakkındaki olumlu tutumları ve tutumlarının bir sonucu olarak da kaynaştırma eğitiminin başarısı için, okul yöneticilerinin kaynaştırma eğitiminin bir parçası olmalı ve öğretmenleri bu konuda tam olarak desteklemelilerdir.

Kaynaştırma uygulamasına dâhil olan öğrencilerin bireysel özellikleri ve eğitimsel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" (BEP) hazırlanmaktadır (Engin vd., 2014: 32). Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya katılan okul yöneticilerinin %91.2'si okullarında BEP hazırlandığını, %8.8'i ise kısmen hazırlandığını belirtmiştir. Özel gereksinimli öğrencinin eğitimsel ihtiyaçlarının tam olarak karşılanabilmesi açısından bireyselleştirilmiş eğitim programının önemi yadsınamaz. Bu doğrultuda baktığımızda okul yöneticilerinin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması sürecine katılımı ve desteği kaynaştırma eğitiminin başarısı açısından önem teşkil etmektedir.

Kaynaştırma sürecinde eğitimciler; eğitimsel prosedürleri, içeriği, öğretim yöntem, teknik ve materyalleri her öğrenciye ve öğretmene göre genişletip uyarlamakta ve böylece tüm bireyleri, düzeyi değiştirilebilir düzenli programlara dâhil etmektedir. Bu sayede tüm öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarından hem akademik hem de sosyal olarak yararlanabilecekleri bir ortam oluşturulmaktadır (Bateman and Bateman, 2001; Feichtner and O'Brien, 1976). Ancak bu araştırmanın sonucuna göre okul yöneticilerinin yalnızca %38.2'si kaynaştırma öğrencilerinin engellerine uygun eğitim desteği verildiğini ve sadece %17.6'sı okulda kaynaştırma eğitimine yönelik yeterli eğitim materyallerinin olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmadan çıkan bu sonuca göre ortaöğretim kurumlarında, kaynaştırma öğrencileri için yapılması gereken eğitimsel hazırlıklar, öğretim yöntem ve teknikleri ile eğitimsel materyal açısından uygun ve diğer öğrencilerle birlikte ortak bir eğitim ortamı oluşturulamadığı söylenebilir.

Okul yöneticileri, öğretmenlerin, personelin ve ailelerin kaynaştırmayla ilgili yönetmeliklerden haberdar olmalarını sağlamalıdır (Bateman & Bateman, 2001). Engin (2014) tarafından belirtildiğine göre Türkiye’de kaynaştırmayla ilgili yapılan araştırmalara göre kaynaştırmadaki genel sorunlar; okul yönetiminin, öğretmenlerin, ebeveynlerin kaynaştırmayla ilgili bilgi sahibi olmaması, okulun fiziki imkânlarının yetersiz olması, okulda yeterli personel olmaması, kaynaştırma sınıfı mevcutlarının ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde belirtilene göre düzenlenmemesi, öğretmen-aile-idare işbirliğinin kurulamaması olarak sıralanabilir. Bu araştırmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, okul yöneticilerinin %64.7’sinin “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara dağılımı konusundaki maddesi hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin ve diğer okul personelinin kaynaştırma hakkında bilgilendirilebilmeleri için öncelikle okul yöneticilerinin bu konuyla ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olmaları gerekmektedir.

Okul yöneticileri öğretmenlere materyal ve ders kitabı gibi gereçleri sağlamada yardımcı olabilir (Vaughan, 2001: 82-94). Ancak araştırmanın sonuçlarına baktığımızda; okul yöneticilerinin sadece %52.9’u “öğretim materyalleri temin etmeyi”, yerine getirmeleri gereken bir sorumluluk olarak görmektedir.

Okul yönetimi, velileri kaynaştırma hakkında konferans, broşür, basılı kaynak vb. ile bilgilendirmeli ve süregelen kaynaştırma uygulamasıyla ilgili de velilerle sıklıkla işbirliği içinde olmalıdır. Uygulanan bireyselleştirilmiş eğitim programı, öğrencinin ilerlemesi gibi konularda aileler bilgilendirilmelidir (Bateman and Bateman, 2001: 110-112). Bu araştırmanın sonucuna göre okul yöneticilerinin %73.5’inin ailelerle işbirliği yaptığı görülmektedir. Okul yöneticilerinin %82.3’ü anne ve babaları bilgilendirdikleri, %64.7’sinin anne ve babalarla düzenli görüşme ortamı sağladıkları, ancak sadece %52.9’unun süregelen kaynaştırma uygulamasıyla ilgili öğrencinin gelişimini ailelerle paylaştığı ortaya çıkmıştır.

Devlet ve eğitim yöneticilerinin, kaynaştırmanın başarılı bir şekilde uygulamaya konması için sorunlara daha duyarlı olmaları gerekmektedir. Öğretmenlere destek olma açısından tüm kaynaklar kullanılmalı; öğretmenlerin uygulamaya yönelik cesaretsizlikleri ve çelişkileri önlemelidir (Avramidis and Norwich, 2002: 142). Buna rağmen araştırmaya katılan okul yöneticilerinin yalnızca 32.4’ü kaynaştırma eğitimine yönelik destek aldıklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırmadan elde edilen verilere dayanarak okul yöneticilerinin sadece %11.8’i kurum olarak öğrenciye yönelik kaynaştırma eğitimini yeterli bulmaktadır. Bu sonuç Bilen (2007: 77-78) tarafından yapılan araştırmanın sonucunu destekler nitelikte görünmektedir. Bilen’e göre öğretmenlerin okul müdürü ve diğer personellerden yeterince destek göremedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu sınıflarına özel gereksinimli öğrenci gelmeden önce bilgilendirilmediklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu okulun fiziki şartlarının özel gereksinimli öğrencilere uygun olmadığını ifade etmişlerdir.

Kaynakça

- Avramidis, E. & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: A review of the literature. *European Journal of Special Needs Education, 17*(2), 129-147.
- Aykara, A. (2011). Kaynaştırma eğitimi sürecindeki bedensel engelli öğrencilerin sosyal uyumlarını etkileyen etmenler ve okul sosyal hizmeti. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 22*(1), 63-84.
- Bateman, D. & Bateman, C. F. (2001). *A principal's guide to special education*. Arlington, VA: Council for Exceptional Children. Erişim tarihi: 05.09.2015, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED455624.pdf>
- Bilen, E. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüş ve Çözüm Önerileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Causton-Theoharis, J., Theoharis, G., Bull, T., Cosier, M., Dempf-Aldrich, K. (2010). Schools of promise: A school district-university partnership centered on inclusive school reform. *Remedial and Special Education, 32*(3), 192-205.
- Chiner, E. & Cardona, M. C. (2013). Inclusive education in Spain: How do skills, resources and supports affect regular education teachers' perceptions of inclusion?. *International Journal of Inclusive Education, 17*(5), 526-541.
- Conrad, M. & Whitaker, T. (1997). Inclusion and the law: A principal's proactive approach. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 70*(4), 207-210.
- Diken, İ. H., Batu, S. (2013). Kaynaştırmaya giriş. İbrahim H. Diken (Ed.), *İlköğretimde Kaynaştırma*, Ankara: Pegem Akademi, 1-25.
- Diler, N. (1998). Kaynaştırma Kavramı, Kaynaştırma Uygulamaları ve Etkili Kaynaştırma İçin Yapılması Gerekenler. 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Edirne.
- Engin, A. O., Tösten, R., Kaya, M. D., Köselioğlu, Y. S. (2014). İlköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasıyla ilgili tutum ve görüşlerinin değerlendirilmesi (Kars ili örneği). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (1)*13, 27-44.
- Feichtner, S. H. & O'Brien, T. W. (1976). A position paper on mainstreaming special needs students into regular vocational classrooms. recommendation to the state advisory council for the bureau of vocational education. Pennsylvania: University of Pittsburgh. Erişim tarihi: 20.06.2015, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED146426.pdf>

- Ira, Nejat (2015). Assessing the school principals applying inclusive education. *Anthropologist*, 19(1), 55-64.
- Irmsher, K. (1995). Inclusive education in practice: The lessons of pioneering school districts. *Oregon School Study Council Bulletin*, 38(6), 1-63.
- Jamieson, J. D. (1984). Attitudes of educators toward the handicapped. Reginald L. Jones (Ed.). *Attitudes and Attitude Change in Special Education: Theory and Practice*. Virginia: The Council for Exceptional Children.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- McCarty, K. (2006). Full inclusion: The benefits and disadvantages of inclusive schooling. An overview. Azusa Pacific University. Erişim tarihi: 20.06.2015, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED496074.pdf>
- Van Reusen, A., Shoho, A. R., Barker, K. S. (2000). High school teacher attitudes toward inclusion. *The High School Journal*, (84)2, 7-20.
- Vaughan, A. (2001). Classroom accommodations: One elementary school principal's experiences. Bateman and Bateman (Ed.). *A Principal's Guide to Special Education*. Arlington, VA: Council for Exceptional Children.

EVALUATION OF INCLUSIVE PRACTICES IN SECONDARY SCHOOLS

Nejat İRA *

Bilge Ece AYAN **

Abstract

The aim of this study was to evaluate the school management in terms of inclusion in secondary schools. The research design used for the study was a descriptive survey method. The sample of this study were 34 school administrators in 12 secondary schools which has inclusive students in Izmit. Data were collected by using "Evaluation of Inclusive Practices in Secondary Schools" questionnaire. The survey results indicated that, secondary school administrators often had positive thoughts about the importance of inclusive education but it said to be they were insufficient to provide the necessary infrastructure about the inclusion. School administrators are not involved in the inclusive practices, it said they do not think of their inclusion in the main responsibility of the classroom teacher or guide teacher and family to fully co-operate with the inclusive education. In addition, school administrators are also experiencing some problems because they do not have sufficient knowledge and education about the inclusive education.

Keywords: inclusion, secondary education administrators, student with special needs, education, special education

* Assoc. Prof. Dr., Kocaeli University, Faculty of Education, Department of Elementary Education, nejat.ira@gmail.com

** MEB, Kocaeli University, The Institute of Social Sciences, b.eceayan@gmail.com